

Χαρακτηριστικά της ενεργειακής σχέσης Ρωσίας - Ε.Ε.

Επιστήμες / Γεωπολιτική - Διεθνείς Σχέσεις - Διπλωματία

Στασινόπουλος Σπυρίδων, ΜΑ Διεθνών και Ευρωπαϊκών Οικονομικών Σπουδών

[Προηγούμενη δημοσίευση: <https://www.pemptousia.gr/?p=164441>]

5.2 ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ

Αρχικά σύμφωνα με τα στοιχεία που παρουσιάστηκαν παραπάνω, και οι δύο πλευρές παρουσιάζουν μεγάλο βαθμό εξάρτησης, η μία από την άλλη. Η μεν ΕΕ γιατί δεν έχει την δυνατότητα να παράγει με επάρκεια ενέργεια για να καλύψει τις ανάγκες της και η δε Ρωσία γιατί ένα συντριπτικό ποσοστό της παραγόμενης ενέργειάς της έχει προορισμό τις Ευρωπαϊκές χώρες και δεν φαίνεται να έχει αξιόπιστες εναλλακτικές λύσεις - χώρες για να απεμπλακεί άμεσα από την εξάρτηση αυτή. Το ζήτημα των εναλλακτικών προοπτικών είναι μείζονος σημασίας διότι καθορίζει την κατεύθυνση που μπορούν να πάρουν οι διμερείς διαπραγματεύσεις.

Σύμφωνα με πολλές απόψεις και όπως επιβεβαιώνεται από το 2014 και μετά αυτή

η εξάρτηση είναι ασυμμετρική . [94]Ειδικοί αναλυτές όπως Mylon, Proedrou κ.α. τονίζουν πως η αλληλεξάρτηση που παρατηρείται δεν είναι ίδια για τις δύο πλευρές. Η έμφαση που δίνει η Ρωσία στο πετρέλαιο και το φυσικό αέριο αλλά και το γεγονός πως το 70-80 % της ενέργειας πηγαίνει σε Ευρωπαϊκό έδαφος φέρνει την Ρωσία σε πιο μειονεκτική θέση. Η δραστηριότητα της Ε.Ε. να ανεβάσει την ενεργειακή της παραγωγή, όπως φαίνεται από τα προγράμματα που έχει σε ισχύ σε συνδυασμό με την στροφή που κάνει υπέρ άλλων μορφών ενέργειας (ανανεώσιμες, LNG) αλλά και η ευρεία σύνδεσή της με άλλες αγορές, όπως Μ. Ανατολή, Καύκασος, Κεντρική Ασία και Βόρεια Ευρώπη δίνει το δικαίωμα επιλογών ως προς την ενεργειακή πολιτική που ακολουθεί. Αυτές οι επιλογές για την Ρωσική πλευρά δεν υπάρχουν σε τέτοιο βαθμό.[95] Η στρατηγική Go East, που υιοθέτησε από το 2013 η Ρωσική πλευρά με ενεργειακές συμφωνίες με χώρες της Ασίας, κυρίως της Κίνας είναι ένα βήμα προς αυτή την κατεύθυνση, όμως δεν συγκρίνεται με τις επιλογές της Ευρώπης.

Αυτή η προσπάθεια επίτευξης ενεργειακής ασφάλειας από την μεριά της Ε.Ε. εκδηλώνεται και σε ακόμα ένα πεδίο που αφορά την σύναψη συμφωνιών για την κατασκευή αγωγών που συνδέουν την Ευρώπη με τις διάφορες περιοχές. Αγωγοί όπως : TAP (Trans Adriatic Pipeline), που συνδέει την Ελλάδα με την Ιταλία μέσα από χώρες, όπως Σκόπια, Βουλγαρία και Αλβανία. AGRI, που ξεκινά από το Αζερμπαϊτζάν και μέσω της Γεωργίας φτάνει στη Ρουμανία. Nabucco, Galsi Green Stream ,White Stream. Αυτές οι συμφωνίες λειτουργούν και σαν εργαλεία άσκησης

πίεσης προς την Ρωσική πλευρά για μια διαφορετική αντιμετώπιση της συνεργασίας τους. Η Ρωσία έχοντας το μονοπώλιο στον τομέα της ενέργειας ασκεί πολλές φορές επιθετική πολιτική, με κυρώσεις και απειλή διακοπής τροφοδοσίας σε πολλές περιπτώσεις. Η λογική των κινήσεων στρατηγικής της ένωσης εστιάζει πως εφόσον αντιληφθεί η Ρωσική πλευρά τις διεξόδους που έχει η Ευρώπη, θα αφήσει στην άκρη τέτοιου είδους πρακτικές και θα θελήσει πραγματικά να ενταχθεί στα πλαίσια μιας πιο ελεύθερης αγοράς, που είναι και στόχος της Ε.Ε, ώστε να μην χάσει τα προνόμια της εμπορικής συνεργασίας με την Ευρώπη.

Σε αυτό το παιχνίδι στρατηγικής, η ενεργειακή πολιτική των δύο πλευρών χρησιμοποιείται για διαφορετικούς σκοπούς από τις δύο μεριές. Γεννάται το ερώτημα στο ποιο είναι οι βαθύτεροι σκοποί αυτών των προγραμμάτων. Η Ευρώπη φαίνεται πως δεν έχει άλλα κίνητρα πέρα από τα οικονομικά οφέλη και την απόκτηση τεχνογνωσίας ώστε μακροπρόθεσμα να βελτιώνει τις παραγωγικές δομές της.

[96] Η Ρωσία εκτός από την διατήρηση του οικονομικού status quo και της ηγεμονικής θέσης της στο χώρο της ενέργειας, χρησιμοποιεί όπως αναλύθηκε και πρωτύτερα την ενεργειακή της δύναμη για τις γεωπολιτικές της βλέψεις και την κυριαρχία της στην περιοχή της Ανατολικής Ευρώπης. Οι βλέψεις για τον σχηματισμό μιας στενότερης οικονομικής και πολιτικής ένωσης στην Αν. Ευρώπη είναι υπαρκτές από την μεριά των Ρώσων. Η τεράστια εξάρτηση γειτονικών χωρών, δίνει σαφές πλεονέκτημα στην Ρωσική πλευρά, η οποία μπορεί και ρυθμίζει την πολιτική της προς ίδιον όφελος. Η Ρωσική πλευρά καταφέρνει μέσα από συμβόλαια-συμφωνίες μακράς διάρκειας να πετυχαίνει την ασφάλεια που επιζητεί και να καταπολεμά τον ανταγωνισμό στην Ευρωπαϊκή αγορά. Ο μονοπωλιακός χαρακτήρας των Ρωσικών εταιρειών δεν αφήνει περιθώρια για το σχηματισμό μιας ανταγωνιστικής αγοράς. Η Gazprom και οι άλλες κρατικές Ρωσικές εταιρείες πετυχαίνουν συμφωνίες 25-30 χρόνων που αφορούν κατασκευή αγωγών και μεταφορά ενέργειας με ταυτόχρονη συμμετοχή εθνικών εταιρειών. Αυτό που επιτυγχάνεται είναι η στενή σύνδεση των εθνικών ιδιωτικών συμφερόντων των χωρών που λαμβάνουν τις ποσότητες ενέργειας, με την πολιτική που ακολουθούν οι Ρωσικές εταιρείες.

Η ανάγκη για εισαγωγή ενέργειας και απόκτηση τεχνογνωσίας είναι ένα στοιχείο που χρησιμοποιείται από την Ρωσική πλευρά για την οικονομική και πολιτική κυριαρχία της στην περιοχή. Η τακτική που ακολουθεί συνδέεται με την θεωρία του «packaging», της προσφοράς φτιάχνοντας ένα πακέτο, κάποιων στοιχείων τα οποία κατέχω για να επιτύχω μια συμφωνία σε κάποιον άλλο τομέα. Συνεπώς η

συμφωνία των Ρώσων με χώρες τις Ευρώπης, με τις οποίες κατασκευάζει αγωγούς, επεκτείνεται και σε άλλους τομείς της οικονομίας και των διεθνών σχέσεων. Στόχος είναι η Ρωσία να συνεχίζει να ανταγωνίζεται τεράστιες οικονομικές δυνάμεις όπως ΗΠΑ, Κίνα και Ινδία.

Βασικό εργαλείο αυτής της δράσης είναι η υπερδύναμη Gazprom. Στα πρώτα χρόνια της δεκαετίας που διανύουμε το 60 % των εσόδων της εταιρείας προέρχεται από το εμπόριο με την Ευρωπαϊκή αγορά, ενώ το 20% των δημοσίων εσόδων της Ρωσίας προέρχεται από την δραστηριότητα της εταιρείας και η παραγωγή της αντιπροσωπεύει το 10% του ΑΕΠ της χώρας. Συνολικά 25 χώρες της Ευρώπης τροφοδοτούνται λίγο ή πολύ από την εταιρεία. Εξάριση αποτελούν οι χώρες της Ιβηρικής χερσονήσου (Ισπανία & Πορτογαλία). Το 2014 το 40 % των εσόδων της Gazprom προερχόταν από τις εξαγωγές στην Ευρώπη, ποσοστό μειωμένο παρά το μικρό χρονικό διάστημα καθώς βρισκόμαστε σε μια περίοδο με έντονη προσπάθεια της Ευρώπης να αποκολληθεί από την Ρωσική αγορά. Η σύνδεση της εταιρείας με τον ιδιωτικό παράγοντα στην Ευρώπη είναι εμφανής μέσα από joint-venture projects που συμφωνήθηκαν. Για παράδειγμα στην Γαλλία η «Gaz de France», στην Γερμανία οι «Wintershall» και «Ruhrigas», στην Φινλανδία η «Gasum», στην Ιταλία η «ENI» στην Τσεχία «RWE Transgas» και άλλες εταιρείες άλλων χωρών έχουν υπογράψει συμφωνίες για ενεργειακό ανεφοδιασμό και κατασκευή υποδομών παραγωγής ενέργειας. Η διάρκεια και οι λεπτομέρειες πάνω σε τεχνικά και λειτουργικά ζητήματα διαφέρουν ανάλογα την περίπτωση. Εξάριση αποτελούν οι χώρες της Ιβηρικής χερσονήσου (Ισπανία & Πορτογαλία).

Οι χώρες της Ευρώπης μπορούν να χωριστούν σε τρεις κατηγορίες ανάλογα με το βαθμό εξάρτησης από την Gazprom. Σε αυτές με μεγάλη, μεσαία και χαμηλή σύνδεση με την μονοπωλιακή δύναμη της Ρωσίας, βασικό κριτήριο αποτελεί και η τιμή που αγοράζουν το αέριο. Αυτές που δεν εξαρτώνται πολύ, σημαίνει ότι έχουν εναλλακτικές λύσεις -πηγές που είτε εισάγουν είτε παράγουν.

Αναμφίβολα στο πεδίο του πετρελαίου ο ανταγωνισμός της Ρωσίας είναι μεγάλος με τις «πλούσιες» σε κοιτάσματα χώρες της Μ.Ανατολής. Στο γκρούπ των χωρών με σχετική εξάρτηση είναι οι υπερδυνάμεις της Ε.Ε. Γερμανία, Γαλλία και Ιταλία, οι οποίες είναι συνδεδεμένες με την Ρωσία αλλά έχουν ενεργειακές εμπορικές συναλλαγές και με χώρες όπως η Αλγερία και αγοράζουν το φυσικό αέριο σε υψηλότερες τιμές από άλλες χώρες όπως αυτές της Ανατολικής Ευρώπης.

Στο δεύτερο γκρούπ υπάρχουν οι χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης που βιώνουν σημαντική σύνδεση με τιμές κοντά σε αυτές της αγοράς και στο τρίτο χώρες όπως η Ουκρανία και η Λευκορωσία που έχουν ουσιαστικά μόνο

Ρωσικό φυσικό αέριο, αποτελούν τις χώρες μεταφοράς του μεγαλύτερου ποσοστού του αερίου στην Ευρώπη και λόγω κρίσεων, αναταραχών και αμφίδρομης ανάγκης συνεργασίας, έχουν συμφωνηθεί να αγοράζουν με χαμηλότερες τιμές. Το 2005, έτος της κρίσης Ρωσίας-Ουκρανίας για τις τιμές αερίου, η Ουκρανία και η Λευκορωσία αγόραζαν 50 \$ και 46,68 τα 1000 κυβικά μέτρα αντίστοιχα ενώ στη Δυτική Ευρώπη η αντίστοιχη τιμή έφτανε τα 181 δολλάρια. Η τιμολογική πολιτική εντάσσεται στην στρατηγική της Ρωσίας και στην ευχέρεια ως μονοπωλητής να ορίζει τις τιμές που αυτή επιθυμεί καθώς επικρατεί ελάχιστος έως μηδαμινός κατά περιπτώσεις ανταγωνισμός.

(συνεχίζεται)

[95] James Henderson & Tatiana Mitrova ,Energy Relations between Russia and China: Playing Chess with the Dragon, The Oxford Institute for Energy Studies, p.p 15-19 ,August 2016

[96] Secieru Stanislav, “Russia’s Quest for Strategic Identity”, NATO Defense College,Academic Research Branch, Occasional Paper 18, p.p 47, November 2006

<http://bit.ly/2tThDJg>